

PRZĘCKA (18) *sb f*

przęcka (12), **przęczka** (3), **przączka** (3); *przęcka Murm, Mymer, GliczKsiąż, Mącz* (3), *GórńDworz* (3), *CiekPotr*; *przączka BartBydg* (3); *przęcka* : *przęczka Leop* (2:3).

sg N *przęcka* (7). ◇ *G* *przęcki* (2). ◇ *A* *przęckę* (6). ◇ *I* *przęczką* (1). ◇ [*pl N* *przęcki*.] ◇ *G* *przęcek* (1). ◇ *A* *przęczki* (1). ◇ [*I* *przęczkami*.]

Sł stp: przączka, Cn notuje, Linde także XVII – XVIII w.: pręcicka, XVIII w.: pręcicka.

1. *Niewielki metalowy przedmiot, służący do zapinania, szepiania materiału; spinka, sprzączka, klamra; fibula Murm, BartBydg, Mymer, Mącz, Cn, Volck; sibia BartBydg; ansa, ansula Vulg* (8) : *Fibula. eyn rinck am gürtel. Pręcická. Murm* 156; *Lingula, kopistka, spyen v prączky BartBydg* 82b, 58, 143; *Mymer*¹ 31v; *Funda etiam dicitur circulus ex auro sive alio metallo, quo gemmae ita nectuntur, ut aurum non nisi margines amplectantur, Pręcická albo infze łpinanie. Mącz* 139b, 125c; [*CracArtific* 1521 nr 468, 1524 nr 553, 1531 nr 710; *RachDworu* 1553/34; *Dict* 1566 C3; a niemogł rozeznąć ná ołtrogách/ która ná prawą albo ná lewą nogę przyłufzala: abowiem choć prawą trafił/ tedy niewiedział z którą łtronę pałek albo pręcická być miała *HistOtton* 70; *InwMieszcz* 1572 nr 173; Szor czerwony poczwórny i drugi czarny z pobielanymi przenczkami i łańcuchy *Cochan II* 71; Gdy w tym przepás [...] Y pręciki z znańomemi łtrępkami ząblyńa [*et notis fulserunt cingula bullis*] *VergKoch* 374; Za pręciki gr 8 *GębMemor* 228; *Volck* Ttt3].

[*pręcicka do czego: pręciki do rzędu końskiego GębMemor* 190.]

przęcka u czego (1): Woz muśi być z poklatem włofkim ná xtalt brołzku, [...] Srebrne gałki mułzą być, łrebrne v sley [= *u szlei, tj. przy upręży*] *pręciki. CiekPotr* [30].

2. *Pętelka; ansa, ansula Vulg* (4) : *Leop Ex* 26/5 [2 r.] *cf Wyrażenie.*

Wyrażenie: »pręc(z)ka sznurkowa, z sznurek« (1:1): *Pręciki z łnurek iedwabiu modrego ná łtronách y zwierzchu opon podziálał/ [...]. Pięddziełat pręcok oponá będzie miała z oboiey łthrony/ thák przyprawionych/ aby pręcická łznurkowa łpręcicką łie zefzła Leop Ex* 26/4-5.

3. *Połączenia frazeologiczne o różnych znaczeniach* (6) :

[*Fraza:* »w ostatnią pręcę przyszło« = *nastąpiła groźna sytuacja: słysząc tak straszliwy blifki upadek i zginienie, iesli inakszym a czujniejszym łpołobem i gotowością niżli przedtym temu zabieżano nie będzie. Boć juz w ostatnią pręcę przyszło ListyPol I* 1543/306.]

Zwrot: »nie występować za pręcę« = *nie przekraczać miary* (1): *Statuere modum alienae petulantiae, Zákryśić komu aby nie wyłtępował za pręcę. Mącz* 228a.

Wyrażenia przyimkowe: [»bez pręciki« = *dobrowolnie: [gdy przyjdzie do was djabeł jak do Lutra] iuż te łłowá Apostołłkie nie maia ná ten czas mieyfca/ łłuchaćie dyabła y bez pręciki ŁaszczWiecz* 58 (*Linde*).]

»po pręcę« = *w sam raz, w miarę* (5): *Ne supra quidem calceus, Co w czas to dobrze. Po pręcę [!]/ dworskie mowienie. Mącz* 31b; *A przetho ia thák rozumiem/ iż łzáchy lepiej po pręcę vmieć/ niż być w nich wielkim miłtrzem. GórńDworz* M5, B4, E8; [Po pręcę/ to iefł we włzytkich rzeczách myárę chować *LorichKosz* 15 (*Linde*); *ŁaszczWiecz* Hv].

~ *W połączeniu szeregowym* (1): Ten tedy obyczay á połtępek ná tym włlytkim załadzon yefł/ aby rodzicy nye zápalonem gnyewem/ ani s popędliwą furią [...] dzyeći łwych dogładáli. Ale aby bącznye

y nye bez przyczyny máiąc wtim nieiaką difkrecyią cobi było tak wczás ábo wmyárę á práwye po
przęckę/ á nye názbyt/ ani bárzo záfępliwy. *GliczKsiąż* F8v. ~

Synonimy: **3.** »po przęckę«: »w czas«, »w miarę«.

DDJ